

**НАСТАНОВИ ЩОДО РИЗИК-ОРІЄНТОВАНОГО ІНСПЕКТУВАННЯ
СТОСОВНО ДОТРИМАННЯ ОПЕРАТОРАМИ РИНКУ ВИМОГ ДО
БЕЗПЕЧНОСТІ ТА ЯКОСТІ МОЛОКА І МОЛОЧНИХ ПРОДУКТІВ**

Зміст

1. Загальні положення	3
1.1. Мета і сфера застосування настанов.....	3
1.2. Опис цільової аудиторії	3
2. Законодавче підґрунтя та підхід до проведення ризик-орієнтованого інспектування щодо дотримання операторами ринку вимог до безпечності та якості молока і молочних продуктів	4
2.1. Законодавче підґрунтя	4
2.2. Підхід до ризик-орієнтованого інспектування	4
3. Підготовка та організація ризик-орієнтованого інспектування щодо дотримання операторами ринку вимог до безпечності та якості молока і молочних продуктів	6
3.1. Підготовка до інспектування.....	6
3.2. Загальні умови належної безпеки інспектора.....	8
3.3. Повноваження, обов'язки та права інспектора.....	9
3.4. Загальна структура проведення інспектування.....	10
4. Проведення ризик-орієнтованого інспектування операторів ринку, що здійснюють первинне виробництво молока	13
5. Проведення ризик-орієнтованого інспектування операторів ринку, які здійснюють збір чи переробку молока	19
6. Проведення ризик-орієнтованого інспектування операторів ринку, які здійснюють транспортування молока та молозива	20
7. Завершення ризик-орієнтованого інспектування операторів ринку щодо дотримання операторами ринку вимог до безпечності та якості молока і молочних продуктів	21

1. Загальні положення

1.1. Мета і сфера застосування настанов

Метою даних настанов є надання інспекторам практичних рекомендацій щодо проведення заходу державного контролю (інспектування), зокрема інспектування операторів ринку молока та молочних продуктів на основі ризик-орієнтованого підходу. Настанови мають служити інспекторам навчальним і довідковим інструментом. Настанови сприятимуть єдиному підходу та розумінню підходів, предметів і дій, які підлягають державному контролю.

Інформація, зібрана в даних настановах, прагне донести до державного інспектора (далі - інспектор), не лише набір прийомів і процедур для полегшення його/її роботи, але також сприяння партнерству з безпечності харчових продуктів між інспектором та операторами ринку харчових продуктів, первинного виробництва, потужностей із утримання тварин. Ці настанови ґрунтуються на багатому досвіді країн, де такі партнерські відносини сприяли активному залученню інспекторів до вдосконалення існуючих систем управління якістю та безпечністю.

1.2. Опис цільової аудиторії

Ці настанови призначені для використання як інспекторами, які контролюють питання безпечності харчових продуктів та регулярно здійснюють заходи державного контролю (інспектування) так і нещодавно призначених інспекторів. Компетентний орган може використовувати ці настанови для навчання нових інспекторів та у випадку переорієнтації інспекторської практики перевірки готових харчових продуктів на процес, що ґрунтується на оцінці ризику. Настанови можуть бути включені як навчальний матеріал для підготовки інспекторського складу через систему дистанційного навчання спеціалістів.

2. Законодавче підґрунтя та підхід до проведення ризик-орієнтованого інспектування щодо дотримання операторами ринку вимог до безпеки та якості молока і молочних продуктів

2.1. Законодавче підґрунтя

- Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпеки та якості харчових продуктів» (далі – Закон України про основні принципи безпеки);
- Закон України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин» (далі – Закон України про державний контроль);
- наказ Мінагрополітики № 118 «Про затвердження Вимог до безпеки та якості молока і молочних продуктів» (далі – наказ 118);
- наказ Мінекономіки № 143-22 «Про затвердження форм актів, складених за результатами проведення планових (позапланових) заходів державного контролю (інспектування) стосовно дотримання операторами ринку вимог законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин, та інших форм розпорядчих документів» (далі – наказ 143), який затверджує низку розпорядчих документів щодо здійснення державного контролю та, окрім переліку питань для перевірки дотримання загальних гігієнічних вимог, затверджує переліки питань для перевірки дотримання специфічних гігієнічних вимог до окремих харчових продуктів тваринного походження (молока та молочних продуктів, м'яса птиці). Зокрема в додатках 2, 3 і 4 до «Акта, складеного за результатами проведення планового (позапланового) заходу державного контролю (інспектування) стосовно дотримання операторами ринку вимог законодавства про харчові продукти» наведені переліки питань для перевірки операторів ринку, що здійснюють первинне виробництво молока, транспортування молока та молозива, які займаються збором чи переробкою молока на дотримання вимог наказу Мінагрополітики № 118 «Про затвердження Вимог до безпеки та якості молока і молочних продуктів».

2.2. Підхід до ризик-орієнтованого інспектування

Ризик-орієнтований підхід вимагає трансформації філософії щодо традиційної регуляторної ролі інспектора, яка, як правило, обмежується перевіркою дотримання правил, баченням себе як професіонала з безпеки харчових продуктів, який активно сприяє вдосконаленню системи шляхом поетапних змін, які мають значення для підвищення рівня безпеки харчових продуктів, зокрема молока та молочних продуктів.

Інспектор, усвідомлюючи надані державою повноваження, має на меті зменшити кількість порушень та тримати цю мету в пріоритеті постійно. Зменшення порушень, як

наслідок, призводить до виробництва безпечних харчових продуктів та до більш широкого та якісного захисту споживачів у самому широкому розумінні цього виразу.

Інспектор не шукає порушення для того, щоб довести, що він гарний інспектор, інспектор ідентифікує фактори, які становлять загрози, є факторами ризику та можуть призвести до порушень, або такими є вже зараз.

Таким чином, філософія спирається на те, що інспектор зосереджує увагу на факторах, які можуть призвести до ризику захворювань харчового походження.

Традиційна регуляторна інспекція спрямована на виправлення проблем безпечності харчових продуктів, які вже існують, а не на запобігання майбутнім порушенням. Хоча цей підхід, можливо, допоміг покращити санітарію в минулому, бо він спрямований на реактивні, а не на превентивні заходи. На відміну від цього, ризик-орієнтований підхід заснований на визначенні пріоритетів для інспектування з використанням підходу, що ґрунтується на оцінці ризику та має превентивну мету. В багатьох країнах цей підхід виявився ефективним у зміні ставлення операторів ринку до інспекторів та вивів на новий рівень повагу до них та відкритість під час проведення заходів державного контролю.

Традиційна перевірка харчових продуктів була зосереджена на визначенні відповідності підприємств харчової промисловості ряду нормативно-правових актів, які можуть бути оновленими, а можуть не оновлюватися тривалий час. Значною мірою ефективність цього методу інспектування залежить від часу, який інспектори мають для фізичної перевірки об'єкта, що перевіряється.

З іншого боку, зосереджуючи перевірку на факторах ризику, які можуть спричинити захворювання харчового походження, інспектор більш ефективно використовуватиме свій обмежений час, виділений кожному оператору ринку, не ігноруючи наявні невідповідності та порушення правил. Крім того, використовуючи фактори ризику для визначення адекватності системи управління якістю та безпечністю оператора ринку, перевірка буде виконувати свою кінцеву мету – захист споживача. Забезпечення постійної роботи системи контролю харчових продуктів, що забезпечує постійне виробництво безпечних продуктів, також зменшує проблему відбору зразків. Таким чином, зразки продукції збиратимуться та досліджуватимуться лише з метою перевірки, доведення підозри, а не як засіб для забезпечення безпечності продукції.

Отже, ризик-орієнтовне інспектування починається з розгляду небезпек, пов'язаних з харчовими продуктами (наприклад, сирим молоком) та з подальшою перевіркою заходів контролю, щоб визначити, чи є вони достатніми для контролю визначених небезпек.

3. Підготовка та організація ризик-орієнтованого інспектування щодо дотримання операторами ринку вимог до безпечності та якості молока і молочних продуктів

3.1. Підготовка до інспектування

Інспектор повинен перевірити наявну інформацію щодо оператора ринку отриману протягом останніх двох заходів державного контролю (інспектування) або не менше ніж за останній рік. Вивчення матеріалів останнього заходу державного контролю (інспектування) перед виходом на інспектування є обов'язковим та надає інспектору розуміння динамічних змін в системі виробничого контролю даного оператора ринку, підказки для точок особливої уваги, які були визначені критичними під час минулих інспектувань.

Отримана інформація дозволить інспектору:

- підготувати перелік потенційних невідповідностей, або факторів ризику визначених для типу продукту та об'єкта, що підлягає перевірці;
- виділити достатній час для перевірки на основі розміру та складності процесів.

Для здійснення заходу державного контролю (інспектування) інспектору необхідно мати з собою:

- направлення на здійснення заходу державного контролю (інспектування);
- роздруковану форму Акту складеного за результатами проведення планового (позапланового) заходу державного контролю (інспектування) стосовно дотримання операторами ринку вимог законодавства про харчові продукти з відповідними додатками в залежності від оператора ринку (далі– Акт);
- всі необхідні форми для реагування на ситуацію на потужності (зокрема, Акт складений щодо неможливості здійснення заходу державного контролю стосовно дотримання операторами ринку вимог законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин);
- обладнання для фото-відеофіксації, ліхтарик;
- одноразові рукавички, серветки, дезінфектант;
- захисний одяг, включно із гумовими чоботами, або бахілами і капелюхом, та, за необхідності, комплект запасного одягу і взуття;
- аптечку;
- засіб зв'язку;
- засоби для ведення особистих записів.

Мінімальні вимоги до інспектора під час заходу державного контролю (інспектування) наступні:

- чистота і охайність одягу, як звичайного, так і захисного;
- чистота (по можливості) транспортного засобу;
- ввічливість, тактовність, але переконливість у спілкуванні, що досягається глибокими знаннями діючого законодавства та настанов;
- здійснення всіх операцій з дотриманням особистої гігієни (миття та дезінфекція рук, використання одноразових рукавичок при огляді тварин і обладнання, не вживати їжу і напої, не курити тощо);
- готовність надати оператору ринку наявні документи із поясненням мети і змісту заходу державного контролю (інспектування).

До проведення заходу державного контролю (інспектування) допускаються лише інспектори, що мають задовільний стан здоров'я та не мають протипоказань щодо роботи на підприємстві по виробництву харчових продуктів, регулярно проходять медичний. Інспектор має дотримуватись внутрішніх правил оператора ринку, які стосуються забезпечення безпечності харчових продуктів, простежуваності, біобезпеки, здоров'я та гігієнічних вимог до персоналу. У виключних випадках, коли дотримання правил унеможливує проведення маніпуляції, яка є невід'ємною складовою заходу державного контролю, а ризик порушення внутрішніх правил може бути контрольованим, інспектор із дозволу та погодженням із представником оператора ринку може відхилитися від встановлених внутрішніх правил. При цьому інспектор не має виходити за межі встановлених діючим нормативним регулюванням.

(Наприклад: Внутрішні правила не дозволяють використовувати предмети які можуть механічно потрапити до харчового продукту, але інспектор має використати ліхтарик для вивчення об'єкту розміщеного в зоні де ця заборона діє. В цьому випадку інспектор може порушити правило по закінченню заходу довести, що всі засоби які він використовував покинули зону ризику забруднення. Але хворий інспектор, або інспектор який з точки зору біобезпеки в даний момент не може зайти в зону із обмеженими правилами доступу не може скористатися подібними виключеннями. В даному випадку його має замінити колега, щодо якого дані обмеження не можуть бути застосовані (захід після відвідування брудних виробництв, відвідування тваринницьких ферм без дотримання правил очікування тощо))

3.2. Загальні умови належної безпеки інспектора

Враховуючи особливості роботи під час здійснення заходу державного контролю (інспектування) кожен інспектор має турбуватись про власну безпеку, бути розсудливим та мінімізувати можливі ризики.

Інспектор має усвідомлювати, що він діє не від власного бажання, а забезпечує виконання чинного законодавства. Тобто він виконує завдання від імені та за дорученням держави. Відповідно кожен інспектор при виконанні повноважень має законні права на відвідування в робочий час відповідних підприємств і обов'язок при відвідуванні здійснити огляд тварин, потужностей та перевірку дотримання оператором ринку вимог законодавства.

Інспектор перед здійсненням заходу державного контролю має попередити колег, керівництво про своє місце перебування та орієнтовний час, який він планує витратити на здійснення даних завдань. В разі супротиву з боку оператора ринку необхідно невідкладно повідомити безпосереднє керівництво про здійснення перешкоди для здійснення заходу державного контролю (інспектування). Після цього необхідно роз'яснити оператору ринку наслідки його перешкоджання: штрафні санкції, обмеження діяльності підприємства тощо. Поведінка інспектора при цьому має бути максимально стриманою і не провокуючою. Інспектор має спробувати переконати, що здійснення/продовження заходу державного контролю (інспектування) є необхідним та можливим, проте не провокувати агресію.

Внаслідок неможливості продовження заходу державного контролю (інспектування): фізична протидія, погрози тощо, інспектор має залишити територію підприємства (таку можливість варто передбачити заздалегідь). Лише опинившись в безпеці ви можете попередити оператора ринку про повернення із посиленням та участю правоохоронних органів.

Контакт з тваринами має бути обережним. Необхідно вжити всіх можливостей щоб уникнути переляку у тварини, больових відчуттів та інших небажаних реакцій. Необхідно також передбачати можливість швидкого відступу від тварини, яка проявляє агресію чи налякана.

Інспектор має слідкувати за технічним станом та справністю службового транспорту. Наявність та справність домкрату, запасного колеса, вогнегасника має регулярно перевірятись. Під час здійснення відвідування підприємства, службовий транспорт має бути належно припаркований та замкнений.

Інспектор має вживати заходів щоб залишатися на зв'язку, слідкувати за рівнем заряду мобільного телефону, доцільно також мати додаткові елементи живлення.

Отримані рани, подряпини, інші ушкодження отримані під час здійснення заходу державного контролю (інспектування) необхідно невідкладно обробляти наявними антисептичними засобами.

В разі погіршення стану здоров'я, самопочуття необхідно перервати здійснення заходу, поінформувавши відповідно безпосереднє керівництво.

3.3. Повноваження, обов'язки та права інспектора

Основні обов'язки інспектора (відповідно до статті 10 Закону України про державний контроль) наведені нижче:

- інспектор повинен бути належним чином уповноважений на проведення заходу державного контролю (інспектування);
- інспектор та інші посадові особи, які залучені до заходу, повинні мати офіційне посвідчення;
- інспектор повинен знати відповідні нормативно-правові акти до дотримуватися законодавства;
- інспектор повинен об'єктивно та неупереджено здійснювати заходи державного контролю у межах повноважень, передбачених законом;
- персонал потужності має право задавати питання, а інспектор повинен відповідати в межах його повноважень та законодавства;
- інспектор повинен дотримуватися ділової етики у взаємовідносинах з операторами ринку, утримуватися від необґрунтованих висновків щодо відповідності діяльності операторів ринку вимогам законодавства, а також від неправомірного та необґрунтованого притягнення операторів ринку до відповідальності та застосування до них примусових заходів;
- оператор ринку несе відповідальність за надання відповідних записів та інформації та не повинен розголошувати інформацію з обмеженим доступом, одержану під час здійснення заходів державного контролю, крім випадків, передбачених законом.

Відповідно до статті 11 Закону України про державний контроль інспектор має такі права:

- безперешкодного доступу без попередження до потужностей під час їх роботи, але тільки за умов належно підготовлених документів, що засвідчують його повноваження на здійснення даного заходу державного контролю;
- здійснювати інспектування потужностей, випробувальних лабораторій, що розміщуються на потужностях, і пов'язані з виробництвом та/або обігом харчових продуктів та/або кормів, якщо ці питання зазначені в переліку питань для позапланового заходу, або захід плановий і охоплює всі питання пов'язані із діяльністю оператора ринку;
- здійснювати відбір зразків з метою перевірки відповідності законодавству про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин під час здійснення заходу державного контролю у випадку коли це передбачено планом

перевірки, або коли у інспектора виникла обґрунтована підозра, яку необхідно підтвердити лабораторно;

- проводити аудит постійно діючих процедур, заснованих на принципах HACCP, за умови наявності відповідної підготовки;

- перевіряти документи щодо дотримання операторами ринку законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин і отримувати їх копії;

- здійснювати інтерпретацію результатів лабораторних досліджень (випробувань) зразків;

- видавати приписи щодо усунення порушень цього Закону, законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин;

- збирати докази, що підтверджують порушення операторами ринку цього Закону, законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин, у тому числі здійснювати відбір зразків, як зазначалося вище;

- здійснювати позапланові інспектування потужностей з метою перевірки виконання операторами ринку приписів, розпоряджень та рішень, прийнятих за результатами здійснення попередніх заходів державного контролю;

- за зверненням оператора ринку видавати (заповнювати) міжнародні сертифікати, що підтверджують відповідність вантажів з харчовими продуктами або кормами, що експортуються з України, або інші документи, які передбачені законодавством.

3.4. Загальна структура проведення інспектування

Інспектор повинен зрозуміти настрої в колективі підприємства, або господарства, яке він інспектує, зрозуміти емоційну складову представників оператора ринку, як супроводжуватимуть його під час заходу державного контролю, відчуті рівень емоційного взаємозв'язку із ними. Для цього інспектор має спланувати зустріч на початку заходу перевірки, щоб познайомитися з керівництвом, пояснити мету, обсяг перевірки та процедуру, якої слід дотримуватися. Інформація надається інспектором в дружній формі, наприклад у форматі «питання – відповідь». Інспектор має попросити керівника, або уповноважену ним особу про співпрацю, а також ознайомитися з відповідними правилами, переглянути існуючі записи та поставити відповідні запитання, якщо вони виникають на даному етапі.

Далі має бути спланований покроково захід в умовах саме цього об'єкту перевірки, це інспектор має зробити для оцінки існуючих небезпек, встановлення найбільш ефективних шляхів досягнення мети перевірки, а також для спостереження за роботою підприємства або господарства та спілкування з персоналом. Для цього дуже корисно мати план ферми/підприємства та опис технологічного процесу. Якщо такий план недоступний, інспектор повинен узгодити план перевірки у співпраці з керівником або персоналом під час першої

зустрічі, ставлячи питання про облаштування об'єкта, його особливості, чіткі межі, кількість дільниць тощо.

Під час здійснення інспектування інспектор дотримується плану проведення заходу, оговореному на першій зустрічі. Але, якщо під час інспектування інспектор встановлює факти, або особливості, які не були обговорені на першій зустрічі, він може це відмітити в особистих записах, або зупинити супроводжуючу особу наголосивши на цьому та попросити продемонструвати приміщення, або процес, щодо якого йому необхідні додаткові відомості. Інспектор завжди йде позаду особи, яка його супроводжує та уважно прислухається її порад щодо безпеки та охорони здоров'я. При виникненні питань в ході демонстрації, або пояснення інспектор має право зупинити супроводжуючи вибачившись та поставити додаткове питання, пославшись на обставину, яка спричинила виникнення даного запитання. Супроводжуюча особа, розуміючи походження питання, більш змістовно та відверто відповідатиме на нього. Інспектор має чітко і в повному обсязі дотримуватись внутрішніх правил оператора ринку. Але при цьому має відмічати всі відхилення від цих правил, які дозволяють собі супроводжуючі, або персонал даного підприємства, або господарства, роблячи помітки в особистих записах. Інспектор виявляючи порушення повинен надавати поради, як цю ситуацію можна виправити, надаючи приклади інших підконтрольних об'єктів, ні в якому разі не називаючи назв цих об'єктів, або особистих даних персоналу. Всі виявлені порушення слід фіксувати в особистих записах, а за погодженням із оператором ринку і фотографувати. Інспектор має вислуховувати та аналізувати всю інформацію, яку надають йому працівники та супроводжуючі його особи, при цьому не перебивати та не зупиняти їх, крім випадків, коли почута інформація має бути повторена чи уточнена, та внесена до записів. Якщо інформації на даному етапі перевірки достатньо, інспектор має право подякувати та зазначити це прямо, попросивши про продовження і переходу до наступного етапу перевірки.

Інспектор не реагує на провокації та дотримується етики державного службовця за будь-яких умов та обставин. Якщо під час інспектування йому відмовляють в доступі до приміщення, або виробничого процесу, інспектор намагається встановити причини такої відмови ставлячи запитання та спостерігаючи за реакцією оточуючих. Наполягати на своєму законному праві інспектору слід тільки в тому випадку, коли він впевнений, що це не може вплинути на його особисту безпеку.

Після завершення перевірки інспектор та керівництво установи повинні провести заключну зустріч, щоб обговорити виявлені невідповідності (і в цьому випадку погодити часові рамки для усунення невідповідностей (впровадження коригувальних заходів)), зібрати відсутню інформацію та відповісти на запитання керівництва.

Керівник потужності підписує оригінали Акта, складеного за результатами проведення планового (позапланового) заходу державного контролю (інспектування) стосовно дотримання

операторами ринку вимог законодавства про харчові продукти та зберігає власний екземпляр Акта.

Інспектор під час проведення заключної зустрічі обговорює питання про проведення позапланової перевірки, щоб переконатися, що були вжиті коригувальні дії. Якщо оператор ринку не може одразу визначитися із термінами врахування зауважень, інспектор домовляється про отримання розробленого плану коригувальних заходів в найкоротші терміни і залежно від термінів, зазначених у ньому, планує позаплановий захід.

4. Проведення ризик-орієнтованого інспектування операторів ринку, що здійснюють первинне виробництво молока

Для здійснення заходу державного контролю (інспектування) оператора ринку, який здійснює первинне виробництво молока, інспектор повинен використовувати питання Акту, що зазначені в:

- Розділі 1 «Загальні вимоги до операторів ринку» – питання, що стосуються даного оператора;
- Розділі 2 «Загальні вимоги до операторів ринку, які здійснюють первинне виробництво» - питання, що стосуються даного оператора;
- Додатку 2 «Вимоги до оператора ринку, який здійснює первинне виробництво молока»;
- Додаток 3 «Вимоги до транспортування молока та молозива» – якщо вони проводять таку діяльність.

Перелік специфічних питань наведених в додатку 2 до Акту щодо проведення заходу державного контролю (інспектування) оператора ринку, який здійснює первинне виробництво молока із зазначенням критеріїв підтвердження для кожного питання наведений в додатку 1 до цих настанов. Інспектор може використовувати даний додаток як допоміжний інструмент під час інспектування або для підготовки до інспектування.

Деякі із загальних питань спільних для більшості господарств ми розглянемо тут:

Загальна гігієна та управління

Оцінка розміщення підприємства, стану території навколо виробничих потужностей здійснюється інспектором спільно із оператором ринку з огляду на поточний стан: пора року, погодні умови тощо.

Інспектор має отримати від оператора ринку вичерпну інформацію щодо дотримання загальних ветеринарних та гігієнічних вимог на підприємстві, або господарстві, в тому числі щодо здійснення планових протиепізоотичних заходів, моніторингу та оцінки епізоотичної ситуації навколо, наявності джерел можливого забруднення, можливості проникнення шкідників, поводження із відходами, побутовим сміттям тощо. Для цього на плані оцінюються не тільки територія господарства або підприємства, але і територія, яка прилягає на відстані не менше ніж 500 м.

Інспектор має переконатися щодо: належного рівня кваліфікації персоналу та здійсненні регулярного навчання; наявності та виконуваності правил особистої гігієни персоналу; достатнього забезпечення спеціальним одягом та дотриманні інших гігієнічних вимог, в тому числі щодо управління ризиками для здоров'я персоналу.

Вищеперераховані вимоги мають бути підтверджені документальними свідченнями. Це можуть бути затверджені плани, списки персоналу, який пройшов навчання, приклади навчальних матеріалів тощо.

Водопостачання

Інспектор має отримати від оператора ринку підтвердження щодо відповідності використовуваної води вимогам до води питної, якщо вона потрапляє до складу харчового продукту, або контактує із поверхнями, які також контактують із харчовим продуктом; обсягів водопостачання, що відповідають потребам підприємства, в тому числі сезонним. При цьому оператор ринку має розповісти та довести що він контролює якість води, на підприємстві передбачені заходи, що забезпечать достатньою кількістю води в разі можливого припинення основного водопостачання або погіршення якості води, що постачається, хоча б кількості достатній для завершення технологічного процесу.

Інспектор має пересвідчитися, що результати дослідження води є регулярними, періодичність відповідає вимогам, а потрапляння забрудненої води (в т.ч. талої води, поверхневої під час повені, або рясних дощів) в систему водопостачання підприємства є неможливим.

Базовий захід державного контролю (інспектування) для власне молочної ферми має чотири основні напрямки: здоров'я і благополуччя тварин; процедура та гігієна доїння; доїльне обладнання та приміщення; умови зберігання молока та охолодження. При цьому всі дії інспектора пов'язані із контактом з тваринами, чистим обладнанням і т.д. мають здійснюватися із використанням індивідуальних засобів захисту (спецодяг, одноразові рукавички) та дотриманням особистої гігієни (миття та дезінфекція рук, чистка взуття та ін.).

Здоров'я і благополуччя тварин

Відповідно до вимог чинного законодавства, тварини, що утримуються для виробництва молока, під час інспектування мають бути перевірені, щодо відсутності наявних ознак поганого стану здоров'я та відсутності страждань при утриманні.

Треба отримати достовірні дані, щодо:

- обізнаності персоналу із вимогами. Персонал підприємства розуміє – молоко від тварин, що мають позитивну реакцію на туберкульоз, бруцельоз та інші антропозоонози не може, та не буде використане для споживання людьми;
- можливості відокремити хвору та/або підозрілу тварину від основного стада, щоб зменшити ризик зараження інших тварин, та надати їй необхідне лікування;
- заходів запобігання потрапляння до молока залишків ветеринарних препаратів та інших забруднювачів, а також, що застосування ветеринарних препаратів знаходиться під контролем оператора ринку і постійно документується. При цьому записи оператора ринку

щодо використання ветеринарних препаратів є достовірними і можуть бути перевірені під час заходу державного контролю (інспектування) для будь-якого препарату.

Інспектору необхідно пересвідчитися, що:

- ветеринарні препарати зберігаються окремо та замикаються;
- умови зберігання відповідають інструкціям;
- будь-який препарат може бути перевірений на строк придатності;
- використовуються тільки зареєстровані та дозволені для використання даному виду тварин препарати.

Інспектор має перевірити, що записи щодо надходження ветеринарних препаратів містять щонайменше:

- назву препарату та термін його придатності;
- назву та адресу постачальника;
- дату придбання;
- копії реєстраційних посвідчень (бажано), повну інформацію листа вкладки (настанови) щодо застосування даного препарату від виробника.

Записи щодо використання ветеринарних препаратів повинні містити інформацію відповідно до правил ведення амбулаторного журналу, але не менше ніж:

- дату початку застосування;
- кількість та ідентифікацію тварини/групи тварин, які отримали препарат, дозу препарату;
- дату завершення лікування;
- дати, коли період виведення препарату для кожної тварини (період каренції), що його отримала, дозволить допустити молоко в подальший обіг, при цьому бажано вказати метод візуальної ідентифікації такої тварини на весь період каренції. Візуальна ідентифікація такої тварини має бути добре помітною, особливо для оператора машинного доїння, бо саме він є фактором, який не допустить потрапляння молока від тварини, в якій не завершився період в каренції до загального молока;
- повідомлення для операторів машинного доїння про застосування візуальної ідентифікації тварин, які знаходяться в періоді каренції.

Тварини перед доїнням повинні бути чистими та здоровими. Дійки, вим'я і прилеглі ділянки мають бути додатково очищені і інспектор пересвідчується, що це дійсно так.

Якщо тварини сильно забруднені, і належне очищення їх є неможливим, доїння таких тварин має відбуватися окремо в останню чергу і молоко від них не повинно використовуватись для споживання людиною.

Система утримання, зокрема тваринницьких приміщень, годівлі, напування тощо, має перевірятися не залежно від процесу, який відбувається на господарстві в даний момент.

Процедури та гігієна доїння

Залежно від часу, процедура доїння має бути перевірена безпосередньо або перевірятиметься документально та шляхом опитування персоналу.

Власне процедура доїння має бути задокументована і ця інформація має бути перевірена, зокрема в частині підтвердження, що вона забезпечує належне попередження забруднення молока.

Ефективність попередження забруднення має бути перевірена (наприклад дослідженням молочних фільтрів під час інспектування).

Обов'язково окремо перевіряється процедура доїння тварин, що лікуються (окреме доїння і обмеження в застосуванні отриманого молока). Інспектору необхідно бути впевненим, що в разі доїння таких тварин загальною системою доїння, забруднення іншого молока унеможливлено.

Інспектор має переконатися, що в разі використання засобів для обробки дійок перед доїнням (предипінга) та після доїння (постдипінга) залишки відповідних препаратів не нестимуть загрозу забруднення молока.

Окремо перевіряється достовірність даних про стан здоров'я персоналу, що власне здійснює доїння. Одночасно визначається наявність та стан спецодягу, спосіб та ефективність обробки і захисту рук під час доїння.

Доїльне обладнання і приміщення

Оцінка приміщень підприємства полягає у встановленні особливостей будівель, їх розташування та облаштування відповідно до потреб утримання тварин та виробництва молока.

Оператор ринку має довести інспектору, що стіни, підлога і будь-які внутрішні поверхні регулярно та ефективно очищуються і дезінфікуються, а результат має належне підтвердження. Особливу увагу інспектор звертає на приміщення де знаходиться молоко і де можливе відкриття ємностей в яких воно зберігається, або охолоджується. В цих місцях на стелі не повинно бути бруду, павутини, конденсату, або будь-чого іншого, що може потрапити до молока. Наявність такої загрози є критичною та не може бути залишеною поза увагою.

Інспектор перевіряє, що освітлення є достатнім для потреб тварин та необхідних оглядів тварин персоналом. Освітлювальні прилади мають бути безпечними, чистими і справними.

Інспектор має бути впевненим, що всі поверхні, які контактують з молоком на будь-якій стадії чисті, нетоксичні та не пошкоджені.

Інспектор має переконатися, що доїльне обладнання та його частини, а також молокопроводи, насоси, датчики, детектори, гумові ущільнювачі є ефективно очищеними після кожного завершення доїння як зовні, так і з середини, та справні.

Інспектору необхідно пересвідчитися, що регулярне очищення обладнання здійснюється з використанням дозволених хімічних речовин, а сам процес їх застосування містить процедури видалення залишків (промивання чистою водою). При цьому оператор ринку має довести, що застосування речовин для миття та дезінфекції молочного обладнання відбувається відповідно до інструкції виробника (температура, послідовність, розведення, експозиція тощо), а результат очищення постійно контролюється.

Умови зберігання молока та охолодження

Приміщення для зберігання молока (молочні блоки) оцінюються інспектором з врахуванням вимог будівництва і облаштування. Принциповим є відокремлення молочного блоку від приміщень де утримуються тварини.

Оператор ринку має довести інспектору, що стіни, підлога і будь-які внутрішні поверхні приміщень для зберігання молока регулярно та ефективно очищуються і дезінфікуються, а результат має належне підтвердження.

Інспектор перевіряє, що освітлення є достатнім для роботи персоналу. Освітлювальні прилади є безпечними, чистими і справними. Вентиляція має бути справною, перешкоджати потраплянню забрудненого повітря та шкідників до приміщення. Інспектор має перевірити стан повітряних фільтрів та вентиляційних решіток хоча б візуально. В більшості випадків цього достатньо для оцінки усталеної практики щодо цього.

Оператор ринку має довести інспектору дієвість заходів боротьби зі шкідниками в молочних блоках відповідно до наявних на підприємстві процедур. Інспектор пересвідчується що важкодоступних місцях чисто, там відсутні ознаки перебування гризунів (послід, ходи тощо) а у оператора ринку є записи щодо заходів контролю наявності та боротьби із гризунами та іншими шкідниками.

Інспектор має переконатись в дієвості процедур чищення та дезінфекції обладнання та внутрішніх приміщень для зберігання молока. Оператор ринку має надати підтвердження, що ефективність миття та дезінфекції обладнання постійно контролюється.

Якщо танки-охолоджувачі вільні від молока, інспектор має перевірити стан внутрішніх поверхонь, клапанів, вивідних труб на цілісність і чистоту. Обов'язково звертається увага на „сліпі” зони. Якщо танк-охолоджувач має значні розміри, а люк для огляду знаходиться на

висоті вище зросту людини, з точки зору техніки безпеки інспектор не повинен намагатися перевірити стан танку з середини.

Якщо танки-охолоджувачі містять молоко, інспектор має здійснити огляд обладнання у спосіб, що унеможливить забруднення молока. Обов'язково перевіряється поточний температурний режим.

Якщо танк завантажується під час огляду інспектором, обов'язково фіксується температура молока, яке завантажується.

5. Проведення ризик-орієнтованого інспектування операторів ринку, які здійснюють збір чи переробку молока

Для здійснення заходу державного контролю (інспектування) оператора ринку, який здійснює первинне виробництво молока, інспектор повинен використовувати питання Акту, які зазначені в:

- Розділі 1 «Загальні вимоги до операторів ринку» – питання, що стосуються даного оператора;
- Розділах 3, 4, 7, 8, 9, 10, 11, 14 - питання, що стосуються даного оператора;
- Додатку 3 «Вимоги до транспортування молока та молозива» – якщо вони здійснюють таку діяльність;
- Додатку 4 «Вимоги до операторів ринку, які здійснюють збір чи переробку молока».

Перелік специфічних питань наведених в додатку 4 до Акту щодо проведення заходу державного контролю (інспектування) операторів ринку, які здійснюють збір чи переробку молока із зазначенням критеріїв підтвердження для кожного питання наведений в додатку 2 до цих настанов. Інспектор може використовувати даний додаток як допоміжний інструмент під час інспектування або для підготовки до інспектування.

6. Проведення ризик-орієнтованого інспектування операторів ринку, які здійснюють транспортування молока та молозива

Для здійснення заходу державного контролю (інспектування) оператора ринку, який здійснює транспортування молока та молозива інспектор повинен використовувати питання Акту, які зазначені в:

- Розділі 1 «Загальні вимоги до операторів ринку» – питання, що стосуються даного оператора;
- Додатку 3 «Вимоги до транспортування молока та молозива».

Перелік специфічних питань наведених в Додатку 3 до Акту щодо проведення заходу державного контролю (інспектування) операторів ринку, які здійснюють збір чи переробку молока із зазначенням критеріїв підтвердження для кожного питання наведений в Додатку 3 до цих настанов. Інспектор може використовувати даний додаток як допоміжний інструмент під час інспектування або для підготовки до інспектування.

7. Завершення ризик-орієнтованого інспектування операторів ринку щодо дотримання операторами ринку вимог до безпечності та якості молока і молочних продуктів

Інспектор має зібрати всю необхідну інформацію, що передбачена в переліку питань до Акту та здійснити відповідні записи. Всі виявлені порушення мають бути задокументовані та оформлені згідно чинних вимог.

Інспектор має обговорити із оператором ринку (керівником) отримані результати та надати необхідні рекомендації щодо виправлення виявлених невідповідностей. Другий оригінал, або копія підписаного інспектором Акту може бути залишена оператору ринку на його вимогу.

Інспектор зазначає, які доцільні наступні дії щодо отриманих результатів: відстеження, графік виконання рекомендацій, формат подальшого звітування тощо.

Інспектор має повідомити управління про попередні результати заходу державного контролю (інспектування) та про завершення власне заходу не пізніше ніж на ранок наступного дня після завершення перевірки.

Інспектор має перевірити правильність заповнення всіх необхідних форм та повноту внесених даних, включно із виявленими порушеннями та заходами з виправлення ситуації. Документація щодо здійсненого заходу державного контролю (інспектування) має бути складена по порядку та скріплена.

Якщо при здійсненні заходу державного контролю (інспектування) виявлено серйозні невідповідності/порушення інспектор має підготувати припис на адресу оператора ринку із викладенням суті порушення, термінів та умов для виправлення ситуації.

Результати та описи здійснення заходу державного контролю (інспектування), витрати часу на переміщення та огляд, особливості потужностей та інші суттєві аспекти і коментарі інспектор викладає в оглядовому звіті довільної форми. Також в такому звіті занотовуються кращі практики, які використовує оператор ринку для збільшення ефективності попередження ризиків та виправлення невідповідностей щодо гігієни. Такий звіт є джерелом інформації для наступного інспектора, що здійснюватиме наступний захід державного контролю (інспектування).

Планування наступних заходів державного контролю (інспектування) для даного оператора ринку має базуватись на результатах поточного заходу.